

OOSTVLAAMSCHE

Z A N N T E N

Mededelingen van de Bond
der Oostvlaamse Folkloristen en van de
Dienst voor Folkloristische Opzoekingen

32^e Jaargang
Nr. 5 - 1957

DRUK. V/H AD. HOSTE. N. V.

UITGAVEN VAN DE BOND.

Zijn te verkrijgen op het Sekretariaat, Oscar De Gruyterstraat, 34, Gent:

1. **Oostvlaamsche Zanten**, 11^e en 15^e jg. tegen 30 fr. per jg., 20^e jg. (Jaarboek), 21^e, 22^e, 23^e en 24^e jg. tegen 50 fr., 25^e, 26^e, 27^e, 28^e en 29^e jg. tegen 75 fr., 30^e en 31^e jg. tegen 100 fr. Van de andere jgg. zijn nog enkele losse nummers te verkrijgen.
2. **Herdenkingsalbum Alf. De Cock**. (Uitverkocht).
3. **Het Stroodekkersbedrijf**, door Cl. Trefois (Uitverkocht).
4. **Geïllustreerd Feestnummer** (lustrumnr). Prijs: 10 fr.
5. **Lodewijk De Vriese, Bio- en Bibliographische studie**. (Uitverkocht).
6. **Kinderspelen en Liedjes uit het Land van Dendermonde**, door Mevrouw L. Bataille-Hiel. Prijs: 50 fr. gewone uitgave.
7. **De Plattegrondsvormen van z.g. « Frankische » Boerderijtypen en hun geografische Verspreiding in ons Land**, door Cl. Trefois. (Uitverkocht).
8. **Register op Celis Gabr.: Volkskundige Kalender voor het Vlaamsche Land**, door Prof. F. M. Olbrechts. Prijs: 12 fr.
9. **De Draak van het Belfort van Gent in de Folklore**, door Cl. Trefois. (Uitverkocht).
10. **De Tinnepotgieterij te Gent**, door Julien Boes. (Uitverkocht).
11. **2^e Lustrumnummer 1930-1935**. Prijs: 36 fr.
12. **Dit is die Excellente Kronyke van de Brahmisten**, (over het Teerlingspel), door Emile Andelhof. Prijs: 14 fr.
13. **De Groei en de Bloei van de Arteveldefiguur in de Vlaamsche Volksziel**, door Advokaat Jos. Vermeulen. (Uitverkocht).
14. **Galerij van Gentsche Typen**, door Emile Andelhof. (Uitverkocht).
15. **De Magie van het Poppenspel**, door F. Van Es, en anderen. (Uitverkocht).
16. **Waasch Sagenboek**, door F. Van Es. Prijs: 70 fr. (65 fr. voor de leden).
17. **Jaarboek 1945 van den Bond der Oostvlaamsche Folkloristen**. Prijs: 50 fr.
18. **Het Curieus en Vermakelijk Namenboek**, door Em. Andelhof. Prijs: 12,50 fr.
19. **Folklore en Onderwijs**, door Lod. Hoste. Prijs: 7,50 fr.
20. **August Hendrixx, Vlaams Toneelschrijver herdacht met Bloemlezing uit zijn werken**, door Fr. De Coster. Prijs: 15 fr.
21. **Pastoor Constant Duvillers, Folklorist en folkloristische Figuur**, door F. Van Es. Prijs: 15 fr.
22. **De Wetterse Reuzen**, door Marcel Daem. Prijs: 15 fr. (Uitverkocht).
23. **Sagen uit Noord-Oostvlaanderen**, door Dr G. De Meyer. Prijs: 15 fr.
24. **Een Teerlingspel in Gent**, door Lod. Lievevrouw-Coopman. Prijs: 25 fr. (15 fr. voor de leden).
25. **Inhoudstafel op Oostvlaamsche Zanten (Jg. I-Jg. XXV)**, door F. Van Es. Prijs: 30 fr.
26. **Spelen mijner Jeugd**, door L. Lievevrouw. Prijs: 50 fr.
27. **De Levende Folklore van het Gewest BALEGEM**, door M. Broeckhove. Prijs: 40 fr.

Het bedrag der bestelling is vooraf te storten op postrekening Nr 969.46, Bond Oostvl. Folkloristen, Gent.

Lidmaatschap Bond Oostvl. Folkloristen. Jaarlijkse bijdrage: 100 fr. Ereleden: 250 fr. Buitenland: 125 fr.

OOSTVLAAMSCHE ZANTEN

MEDEDELINGEN VAN DE BOND DER OOSTVLAAMSE
FOLKLORISTEN EN VAN DE DIENST VOOR
FOLKLORISTISCHE OPZOEKINGEN

Vereniging zonder winstbejag

Sekretariaat van de Bond :

M. Broeckhove,
Oscar De Gruyterstraat, 34, Gent.

Alle stortingen te doen op postrekening :
969.46, Bond Oostvl. Folkloristen,
Gent.

Redaktie van Oostvl. Zanten :

F. VAN ES,
Désiré De Wolfstr., 3, Aalst.

Drs M. DAEM & J. BOES.

Het oude verweer tegen hagel, donder en bliksem

door PR. JANSSENS, C.ss.R.

Het volstaat de annalen en kronijken van steden en dorpen te doorbladeren met hun saaie aaneenschakeling van kleinere en grotere gebeurtenissen, om zich een gedachte te vormen van de vroegere rampen welke door hagel, donder en bliksem werden veroorzaakt. Vanaf de verste oudheid, in alle landen, hebben de geweldige natuurkrachten vernielend werk verricht. We moeten maar even nagaan wat Torfs⁽¹⁾ voor onze streken heeft samengebundeld aan tempeesten en wat in Frankrijk aan schade werd veroorzaakt door het inslaan van donder en bliksem⁽²⁾ om te begrijpen hoe armtierige mensen in hun naieve weerbaarheid, verpletterd door de angst, hulpeloos hebben gezocht naar alle mogelijke middelen om hun leven en hun eigendommen te beveiligen. Niet bij machte een wetenschappelijk afdoende, probate afweer aan te leggen, zochten zij onder gnostische invloed, door magische praktijken, die veeleer hun verbeelding dan hun verstand opriep, toch een bevrediging te vinden voor hun ontredderd gemoed.

Bij zomertijd vreesden ze voor schrikwekkende onweders met ratelende donder en vuurslingerende bliksem, die huizen, kerken en veestapel konden verwoesten en in vlam zetten. Electriscie toestanden, onder invloed der ultra-violette stralen der zon, hoopten zich op in de dampkring; de wolken opgebouwd uit ontelbare

(1) L. TORFS, *Fastes des Calamités publiques*. Doornik, 2dl., 1859.

(2) W. DE FONVEILLE, *Eclairs et tonnerre*. Parijs, 1867.

minuscule waterdruppels namen die electriche stroom over en gaven die verder door aan bijschuivende wolkengevaarten. Zo vormden ze werkelijke opslagplaatsen van electriciteit. Bij toenaadering nu met negatieve wolkengroepen of met de aarde, ontstonden reusachtige vonken en bliksemflitsen, gepaard met vreselijke ontladingen; de stroom slingerde door de luchten en zocht contact met de aarde. Was er een toren, een hoogte of een vochtig geleider als inductor, dan viel de bliksem met verpletterende slag en verwoestte zo dikwijls door brand al wat in de onmiddellijke omgeving was, stallen, huizen en soms heel het houten kerkgebouw.

Ofwel was het een atmosferische neerslag bij lentetijd, met kleine ijskorrels of soms grote hagelstenen, die de jonge veldgewassen neersloegen of afsneden; zware hagelbuien konden hele oogsten vernielen.

De primitieve mens had een heilige vrees voor deze, voor hem onverklaarbare natuurverschijnselen en als naturalistisch gnostieker, zocht hij zijn bescherming bij de goden der mythen; aan de grond van dit bijgeloof ligt de angst voor het onbekende; de heiden in zijn ontredde nam wanhopig de schijnreddingsboeien van de beschermgeesten zijner verbeelding.

Een van de meest kenschetsende trekken van de physionomie van de primitieve mens is wel de overheersende kracht van zijn verbeelding op het begripsontledende vermogen van het verstand; heel zijn gemoedstoestand werd geregeerd door het beeld en het gevoelen haalde het op het begrip van elk wezen. In zijn gedachtengang greep het verstandelijk vermogen naar het zakelijke beeld dat het vond in de stoffelijke werkelijkheid die hem omringde, en aan wie hij zijn eigen gevoelens en reacties op het leven toeëigende.

De primitieve mens was als een groot kind dat, door een impulsieve verbeelding gedreven, zocht naar een oplossing in zijn moeilijke problemen, maar zich met het minste antwoord tevreden stelde, door de meest simpele associatie van beelden en indrukken, die met hem meeleeften als bezielde natuurwezens.

Dat animisme van de primitieve mens gaf aan al wat hem omringde een ziel en een bezieling, opgevat naar de voorstelling welke hij van zijn eigen leven had: de goden leefden zoals hij, ze leden aan dezelfde ziekten en streden dezelfde levensstrijd als hij, hadden dezelfde gewoonten als hij. Net zoals een kind dat heel zijn eigen leven weet te zien leven in een kleine pop, die het geneest, te slapen legt, voedt, straft of liefkoost.

Heel die uiterlijke zakelijke werkelijkheid van de natuur, hoe arm ook, was maar een substratum, waarop de beelden en gemoeds-

bewegingen zich verenigden en als belichaamd, de weerkaatsing waren van zijn eigen wezen. Alles was goddelijk bezielde en had een schadelijke of heilbrengende macht in zich; de primitieve mens zocht dan ook met de heilmachten goed te staan en de onheilbrengende goed te stemmen om van ongeluk en rampen bevrijd te blijven. Daarom zocht hij, naast de offers, iets uit de natuur, uit het leven der goden zelf, om er de schadelijke invloed van te verdrijven. Vandaar het totemisme: het aannemen en nabootsen van een bepaalde goddelijke macht in de natuur, om ze te vereren en van haar schadeberokkende macht gespaard te blijven. Zo bv. bootsten de meisjes tussen 5 en 10 jaar in de puberteitsfeesten te Attica, in hun dansen « de beer » na, ter ere van het sterrenbeeld Diana, en die dansen werden « beren » genoemd, om van Diana de vruchtbaarheid te verkrijgen; zo vertelt Aristophanes in zijn *Lystrata* v. 645. Sommige negerstammen in midden-Afrika, bootsen de jacht op de gorilla na, in hun dansen; ze lopen, huppelen, springen, wippen, klauteren, sluipen, als hun geliefde totem, de aap, de beer, de castor, de buffel, de hinde, de vos, enz. Nabootsen is vleien, behagen en vereren, aanbidden om de gunst te verkrijgen, opdat hij niet zou schaden.

De mens voelde zich klein en machteloos tegenover het geweld der bezielde natuurkrachten; hij zag wel dat wat die goden uitrustten verkeerd was, dat de vuurgeesten door donder en bliksem vernietigingswerk deden en dat ging alle menselijke macht te boven. Die geesten verbeeldde hij zich als super-mensen, reuzen met een soort menselijke gedaante, die onheil over de aarde brachten.

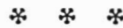
Die onheilbrengende machten waren voor hem van groter belang dan de gelukbrengende, want het kwaad was meer te vrezen dan het goed, wenselijk en beminnelijk was. Een diepe vrees bekreep hem bij die geweldige onweders waarin die geesten onerbarmelijk speelden met het geraas van de donder en het slingervuur uit de hemel. In die machteloosheid, greep de primitieve mens naar die imitatie-verering om de goden en geesten gunstig te stemmen; er was meer vrees dan verering, maar daar lag ook in hun rituelen een brokje hoop en vertrouwen, een gevoel van verhooring en dat dempte enigszins de angst, dat die geesten in een vrije wilsbeschikking of een gril hen zouden treffen. In die twijfel lagen die mensen gebonden met hun verbeelding aan het blinde noodlot. Vandaar dat imitatie-ritueel, wat wij een pantomime, een naïperij en gebarenspeel zouden noemen.

De negers in Congo, bij onweder, kloppen op hun tam-tam, de

Indiërs van de Antillen, de Peruanen, de Roodhuiden, de bewoners van het Nyanzameer en van de Tschad, roepen en huilen, maken een verduiveld lawaai alsof ze het geloei en het geraas van donder en bliksem wilden overtroeven, als wilden ze zichzelf verdoven tegen de vrees van het natuurgeweld. Vergeten we niet dat midden die reuzebomen in de oerwouden, bergen en meren, de luchtverplaatsingen heel wat zwaarder zijn dan hier. Het is even psychologisch als de bangerik die in de stille duisternis schuifelt, om zijn vrees aan zich zelve te verbergen en door het gerucht de aandacht aftrekt van zijn vrees. Daar ligt wel de psychologische verklaring van de aloude praktijken die we bij de primitieven terugvinden.

Het « vuur » gewekt uit het opeenwrijven van silexstenen, het vuur van zon en maan, het vuur ontstoken bij branden van bossen, was van in de oudste tijden een voorwerp van magische cultus bij alle volkeren; het werd in ere gehouden en beschermd door tovenaars en druïden of priesters. Maar voor het vuur van de bliksem hadden ze een heilige vrees, omdat het zo onverklaarbaar, verpletterend als vernielend was.

Wij vinden dan bijna bij alle primitieve volkeren als bij de hedendaagse niet gekultiveerden, éénzelfde ritus terug, het maken van gerucht en het plengen van offers om van de vernielende uitwerking van donder en bliksem bevrijd te mogen blijven⁽³⁾.

Het luiden van klokken en bellen is in de klassieke tijden wel de verfijnde en gekultiveerde vorm geworden van het voor-historische geraas en lawaai dat met mond, met gekletter van houten spanen en het gerammel van potten en hoornen werd gemaakt. Bij de Germanen sprak men van een « batterie de cuisine » die diende én voor de drinkoffers én voor het maken van ritueel lawaai. Klokken en bellen zullen onder invloed van de Aziatische volkeren hun plaats innemen.

Het is vruchteloos te zoeken naar de oorsprong der klokken; een feit staat vast dat ze ten tijde van Mozes reeds in gebruik waren bij de Semitische volkeren (Exodus 28-33); ze hadden een religieuze betekenis.

Te Cyprus in de voor-historische graven van Kasbek en Koban zijn heel wat handklokjes gevonden; al de volkeren van Azië hebben er zich van bediend, zoals de opgravingen getuigen in Phenicië,

(3) A. BROS, *La Religion des peuples non civilisés*. Parijs 1907, blz. 59, 231.
DON CABROL, *Dict. Archéologie et Liturgie*. Parijs 1914, dl. IV, col. 1954.

Egypte, Macedonië, Griekenland. Ook bij de Slávische volkeren als in het Westen waren ze in gebruik; heel wat collecties zijn bewaard in de musea van Cluny en St. Germain, in Frankrijk. Ovidius in zijn XVde boek van zijn *Metamorphosen* en in het Vde van zijn *Fasti* geeft de oudst bekende klokkengieterij aan : « *Temesaeque concrepat aera* », te Temesa op Cyprus⁽⁴⁾. Wij spreken van handklokken, omdat in de Vde eeuw eerst de kerkklokken te voorschijn komen.

De klokken hadden een rituele betekenis; te Dodona in Chaonië (Epirus) ontvingen de priesters hun orakelen van Jupiter de dondergod, tijdens het luiden van de klokjes die op een kolom waren aangebracht, naast die kolom was er een ander opgericht met een bronzen ventje, gewapend met een klopper, en door de wind bewogen luidden de klokjes.

Aan de godin Syria schonken de vrouwen hun goud en zilver en gaven hun naam op aan de priester die tot hun intentie moest luiden om de bescherming van de godin af te smeken, over huis en goed. In de tempel van Hierapolis gebruikte de priester een klokvormige schaal om te luiden ter ere van Astarte, die er haar kultus had; zo luidde men ook voor de Meifeesten te Rome⁽⁵⁾. Tijdens de offerplechtigheden ter ere van de dodenschimmen, tot lafenis van hun ziel, werd een kleine klok in beweging gebracht om de boze geesten op de vlucht te drijven en bij de uitvaart werden kleine klokjes megedragen rond de dodenwagen⁽⁶⁾; de wagen zelf was bij uitzonderlijke solemnele begrafenis bespannen met 64 muilezels, die alle kleine klokjes hadden hangen aan gareel en leisels.

In al deze riten was de formele bedoeling : « de boze geesten af te weren » van levenden en doden door ter ere van de goden te luiden.

Bossen, wijngaarden, hovingen werden aan de veldgod Priapus toegewijd, in de Griekse Mytologie de zoon van Aphrodite en Dionysios, beschermgod van het land, vooral de god van de vruchtbaarheid der velden en tuinen. Hij werd meest vereerd te Lampsacus aan de Hellespont en was de lievelingsgod van de boeren en de tuiniers. In hun velden en tuinen prijkte zijn beeldje, omhangen met kleine klokjes als *ex-voto's*. Die kultus is fel verspreid geweest

(4) FRANCISCI SWEERTII, *Notae in librum Hieronymi Magii, de tintinnabulis*. Amsterdam 1644, blz. 118.

(5) G. MARINI, *Gli Atti dei Fratelli Arvalli*. Rome 1805, blz. 608.

(6) Diodore van Sicilië, editie Muller 1885, dl. XVIII, blz. 234.

tot in het Westen, onder invloed der Romeinse bezetting, want in dorpen langs de Seineboorden, zijn heel wat klokjes als ex-voto's teruggevonden, bewaard in het museum te St. Germain-en-Laye⁽⁷⁾.

De heidenen deden hun vee en huisdieren belletjes aan, om ze te vrijwaren van alle schadelijke demonen en boze machten, vooral dié uit de lucht. Geiten, schapen, varkens, ezels, koeien, paarden, zelfs praalvogels kregen een bel aan de nek, mogelijk als sieraad of om ze in oneffen vlakten gemakkelijker terug te vinden, maar zeker als bescherming tegen donder en bliksem. Op oude marmeren fresco's te Rome, op muntstukken worden die afbeeldingen teruggevonden; te Pompeji werden skeletten van paarden uit de versteende lavalagen ontdekt met de bel aan de nek. We kennen allen het beeld van St. Antonius, woestijnvader, met zijn varken, trouw de bel aan de hals hangend.

Paulinus van Nola (IVde eeuw) verhaalt dat een boer zó diep was ingeslapen dat hij 's morgens toen hij opstond, zijn stal ledig vond, al zijn dieren geroofd, en hij had het gerinkel van de bellen niet gehoord :

..... Ut praesepia vidit
Nuda boum & nullos dare tintinnabula pulsus
Excussa ut cervice boum crepitare solebant,
Mollius aut lentis cava linguis aera ferire⁽⁸⁾.

De dames droegen een klein gouden klokje aan het kledingstuk als amulet, dikwijls versierd met heilspreuken of toewijdingsformules, zoals er gevonden werden op de Esquelinberg te Rome : « tois ommasin upotatagmai », « ik heb me onder bescherming gesteld », tekst omringd met twee palmtakjes die duiden op de overwinning, mogelijk zinspelend op de lauriertak, die beschermde tegen donder en bliksem, zoals de koningen ze op het hoofd droegen bij onweder.

De schrijvers van die tijd kenden er al de geploegheden van en ook het leidende beginsel. Ovidius schrijft : « umbras inferorum in sacris lemuralibus ab eam expelli »; tijdens de zuiveringsoffers werden de klokjes geluid om de boze schaduwen te verdrijven, vooral bij maanloze nachten, wanneer de demonen het dichtst bij de aarde kwamen om stormen te verwekken en veel schade te brengen aan de wijnoogsten, om bomen en vruchten te verdelgen⁽⁹⁾. Door het klokgeluid werden de demonen verdreven.

(7) CABROL, o.c. col. 1959.

(8) Opera S. Paulini, In St Felicem v. 336-340. Parijs 1685.

(9) OVIDIUS, Fasti b. VI v. 730-35.

De ouden geloofden dat het vooral « Juno » was die door Jupiter was aangesteld als windgod om de luchten te bewegen⁽¹⁰⁾ en ze vreesden haar. Ovidius zegt, dat de Romeinen Summanus als windgod vereerden, hij speelde 's nachts met de bliksem terwijl Jupiter zelf over de dagbliksem beschikte. Beiden hadden een tempel, waarin ze vereerd werden om gespaard te blijven van rampen.

Al wisten de Vaders der eerste Kerk, als Tertulianus, Augustinus niet goed uit welke natuur de demonen waren geschapen, toch geloofden zij de evangelietekst in letterlijke zin: « de prins van de duisternis ». Onder invloed van de neoplatonici hielden zij staande dat de mens een onsterfelijke ziel had en een sterfelijk lichaam. Maar de demonen hadden een onsterfelijke ziel en een onsterfelijk lichaam, zodat ze gedoemd waren eeuwig in dit oord van ellende te blijven, om nooit over te gaan naar het eeuwig geluk in God.

« De duivelen hebben een natuur, gemaakt uit « luchtsubstantie » die hen buitengewoon gevoelig maakt, heel wat meer verheven dan de stoffelijke wezens; hun lichaam is afgestemd op een buitengewone vlugheid van beweging, die de snelste vlucht van de arenden overtreft. Zij verblijven in de lucht, niet daar waar zon en sterren lichten, maar in de lagere sferen, in de donkere wolken, in de zwaardere luchtlagen. Vandaar kunnen zij de mens aanvallen en hem veel schade berokkenen, daar hij heel wat plomper is van verstand en trager van beweging. De demon is in de lucht in zijn element en hij kan er verheven dingen verrichten, heel wat stoffelijke zaken beroeren, veranderen, omvormen en vernietigen.»⁽¹¹⁾ Wie deze filosofische denkwijze niet inzielt, zal nooit de drijfveer van de heidense en oud-kristelijke praktijken begrijpen. We moeten ons stellen in de mentaliteit dezer primitieven.

Zo werden hele geschiedenissen verteld van kudde vee die door een invasie van duivelen naar de afgrond of naar de zee werden gedreven en vergingen; of geschiedenissen van mensen die 's avonds laat door toedoen van een demon verdwaalden, om ergens in eenzaamheid om te komen; of naar heksensabatten worden overgebracht om te zondigen, enz.

Paulus Grillandus, Jurisconsult, in zijn werk « De Strigibus sive Lamiis historia », verhaalt dat een vrouw van de duivel bezeten

(10) M. GORCE, *Hist. générale des religions. Les Romains*. Parijs 1948, blz. 326.

(11) *Œuvres de St. Augustin, De la divinisation des démons*, dl. XII, Baerle Hertog 1866, blz. 272. Tot in de middeleeuwse toneelspelen zal de duivel met donder en bliksem vereenzelvigd worden. Wanneer hij op de planken verschijnt is het met: « icy on fait tonnerre, esclèr et tempeste ». E. J. Haslinghuis, *De duivel in het drama der middeleeuwen*. Leiden 1912, blz. 169-170.

werd en na nachtelijke feestspelen ter ere van de godin Diana te hebben bijgewoond, 's morgens naakt huiswaarts keerde door demonen vergezeld om haar ten verderve te leiden, maar toen de klok luidde, sloegen de duivelen op de vlucht en lieten haar alleen na in het veld⁽¹²⁾.

Nog lang bleef dat bijgeloof tieren in onze streken, dat de slaap een schijndood was en het lichaam in die lijdzame toestand onder de kracht kon komen van de duivel, die vooral de vrouw tot prooi nam om haar mee te voeren naar de Dianaspelen of Herodianen. Volgens de verbeelding van die tijd, nam de duivel alle mogelijke dierlijke vormen aan. Tegen dit bijgeloof schreef te Antwerpen in de XVIe eeuw de Jezuïet Martinus Delrio zijn «Liber Magicum disquisitionum» dat onophoudelijk werd herdrukt.

Sommige kristenen hebben, verzakend aan dat bijgeloof, een natuurlijke verklaring willen geven aan het luiden van de klokken. Volgens hen zouden de felle slagen van de toon, of het herhaald luiden met felle slagen, de dicht opeengepakte wolkenlagen splijten, scheuren en splitsen zodat hun kracht verbroken wordt.

De kerk heeft de klokken niet uitgevonden, maar de betekenis aangepast. Zij heeft ze een bovennatuurlijke betekenis gegeven en ze ingeschakeld in de liturgische ontplooiing van de eredienst. Zij heeft de klok «onthedend» door ze te exorciseren, te dopen en te zalven met het H. Chrisma. Reeds in de Vde eeuw hingen klokken in de torens, hetzij op de viering, hetzij in de nabijheid der kerk allestaande klokketoren «campanilla»⁽¹³⁾. Zij zal ze gebruiken om de gelovigen ter kerke te roepen, om de doden te bewenen, maar ook om het onweder te verjagen. Bijgeloof? Waren niet bijna alle huizen in die tijd uit hout opgetrokken en bedekt met stro en lag er op de dorpskom niet een bornput, om bij gelegenheid van brandgevaar te blussen? Was de klok er niet om hulp te roepen? Maar ook bleef bij het volk de gedachte bestaan dat de klok, «uit kracht harer wijding» door te luiden het gevaar kon keren. De kerk heeft, noodgedwongen, dat gebruik niet willen breken maar geheiligd door een bovennatuurlijk vertrouwen, aangepast aan de tijd. In de catacomben, in de graven zelf werden kleine klokjes gevonden, gegoten uit brons, zo van Romeinse als van Griekse herkomst; ze getuigen van de oudste eredienst tijdens de vervolgingen en worden bewaard in het Vatikaans museum⁽¹⁴⁾.

(12) Polydori Virgillii, o.c.

(13) P. VENTURI, *Stori dell' Arte Italiana*. Milaan 1901, dl. I, blz. 123.

(14) Ant. BOLDETTI, *Osservazioni sopra i cimeteri de' Santi Martiri*, ed. Antichi christiani di Roma. 1885.

De Franken waren heidenen, toen ze in dichte massa, onze streken in bezit namen. Wel hadden zij invloeden ondergaan van de Romeinse afgodendienst en heel wat gebruiken van hen overgenomen, zelfs het christendom was hen niet vreemd gebleven. Ze vonden op het door hen veroverde gebied sterkgegroepeerde rasgenoten, die evenwel nog doordrongen waren van bijgeloof en ook van Romeinse rituele gebruiken, sedert zoveel jaren van innig contact naar Romeinse zeden gekneed. De Evangelisatie werd er doorgedreven, afgoden omvergeworpen, kapellen en kerken opgebouwd en een nieuwe geloofsleer « manu militari » opgedrongen door de burgerlijke macht, door de edikten der graven. In feite kwam er een tweespalt in de Frankische ziel tot stand; enerzijds de heidense ziel vastgegroeid in dat oeroud patriarchaal natuurgeloof met die onuitwortelbare traditie, welke de zendeling niet zonder pijn kon uitrukken; anderzijds de bovennatuurlijke ziel, die toch steeds door het zwaar gewicht der aardse noden, haar vlucht wilde nemen naar de eeuwige belofte welke de zendeling bracht.

De Frank, vergroeid met de natuur, was boer, veekweker, visser en jager en stond midden de wilde natuur, doch die soms zo verpletterend kon zijn voor hem, onder die geweldige uitbarstingen harer krachten. Vandaar dat synchretisme, dat we nog lang zullen terugvinden bij de Germanen, waarin de bijgelovige praktijken taai blijven voortwoekeren, midden de kristelijke geloofsbeleving.

Onder het Karolingisch tijdvak zullen de concilies en synoden herhaalde malen moeten terugkeren op dat oud animisme dat de Germanen aan de natuur krachten toekenden. De Synode van Estinnes (743) en later het Concilium Germanicum (789) verboden ten strengste alle vormen van toverij, het houden van dodenoffers, van sporkelen in februari, het plukken van toverkruiden tegen bliksem en donder, het dragen van amuletten, het huilen en roepen bij maanverduistering en het geloof aan onweer- en regenmakers⁽¹⁵⁾.

Kleine huisklokjes uit het oude Germaanse bijgeloof mochten niet gewijd of gedoopt worden; « nec cloccas baptizent, nec cartas peticas pendant propter grandinem »; het was verboden amuletten met teksten op, aan staken of op stokken te hangen aan het venster, aan de huizen of in de velden, om bevrijd te zijn tegen de hagel⁽¹⁶⁾. De kerkklokken mochten gewijd en gezalfd worden, en reeds in de VIIIste eeuw komen de rituele gebeden voor in de oudste sacramentaliën.

(15) Mgr. HEFELE, Histoire des Conciles. Parijs 1870, dl. IV, blz. 412.

(16) Carolus MAGNUS, Patrologia M. Parijs 1851, Codex diplomaticus, blz. 188.

In de oude formule komen dan deze gedachten in voor : « Ik breek de hagel, de stoten van de windstorm, het tempeest, de vreselijke bliksems, verdrijf de luchtmachten en de demonen. » Aan elke gewijde klok was een kruisteken ingegoten of gegrift, waar de zalving in geschiedde, om ze te onderscheiden van de heidense, « want op die banier van het kruis » rust de zegepraal.

Wat een belang men hechtte aan die wijding kunnen we zien bij de Kelten; de hand-kerkklok die gewijd was en gezalfd, werd een instrument van vermaledijding. Wanneer een zendeling iemand wilde slaan met de banvloek, om reden van schandelijk gedrag of openbare ergernis, deed hij het klokje in zijn tegenwoordigheid rinkelen. Zo wordt verhaald dat Columcille de vervloekte Conall Mac Aed met een klokje 39 maal zou hebben beklept. In een Ierlands Missaal van Drummond leest men in margina : « de vermaledijding gaat uit van de klok ». De klokjes waarvan heiligen zich hebben bediend voor wondere gebeurtenissen werden na hun dood, door de gelovigen bewaard en er werd hen een wonderlijke geneeskracht toegeschreven; zo het klokje van St. Mura te Londen, van St. Patrick te Dublin⁽¹⁷⁾. Dat waren de gezalfde klokjes, maar de heidense werden uit de kerk verbannen. Bij het volk zal die gedachte zich vastzetten dat elke klok die niet gewijd is, uit de toren vliegt en verloren wordt gesmeten in een diep ven of moer. Hierdoor ontstonden klokkensagen als b.v. te Oostmalle waar de klokkenheide ligt met het ven; te Rijkevorsel met zijn klokkenmoer, waarin op kerstmisnacht de klok luidt; te Wortel waar de moerklokken soms nog luiden 's nachts, te Kleit-Maldegem, te Asse, te Beveren, te Dendermonde, te Wieze, te Liedekerke, te Opoeteren, enz.⁽¹⁸⁾.

Het bijgeloof dat sommige mensen de macht bezaten onweders te maken en onweder te verdrijven, bleef lang voortbestaan. De Germanen gebruikten hoornen van vee met een lepel in, « batterie de cuisine » genaamd, maakten veel geraas er mee als met een klok, dronken dan wijn uit de hoorn en baden kabalistische formules, om tegen elke toverkracht bevrijd te blijven.

In de IXde eeuw maakte zich verdienstelijk de energieke Spanjaard Agobard, aartsbisschop van Lyon, in het bevechten van dit bijgeloof omtrent hagel en donder. Het volk meende dat uit een wonderland « Magonia » mensen kwamen met luchtschepen, die het

(17) Revue Celtique 1899, dl. XX, blz. 427-28. dl. XXII (1902).

(18) Taxandria 1907, N° 3 en 4 blz. 225; G. De Smet, Geschied. van Kleit-Maldegem 1946; Dr. K. C. Peeters, Eigen Aard. Antwerpen blz. 179-180; A. De Cock, Volkssagen, Volksgeloof en Volksgebruiken. Brussel 1918.

door hagel afgevallen fruit van de regenmakers kochten en meenamen. Men had zo zekere fruitdieven gevangen genomen en men stond gereed om ze te doden, menende dat het luchtscheepbewoners waren. Met moeite kon Agobard ze van een zekere dood redden. Er waren toen heel wat bedriegers die dat volksgeloof uitbuiten, die beweerden het onweder niet te kunnen veroorzaken, maar wel te kunnen verdrijven, zij verlangden fruit hiervoor als vergoeding⁽¹⁹⁾. Agobard gaf een vlugschrift uit om het bijgeloof te bestrijden, maar het had weinig succes, want in het necrologium van het Cluniencerprioraat te Munchenwiller in Zwitserland uit de XIIde eeuw, kwam er een kristelijke bezwering voor, tegen de 3 boze geesten die zich in de wolken bevonden en die stenen naar beneden wierpen, waardoor schade aan de veldgewassen en wijnbergen werd toegebracht. Een exorcisatie eindigde met de woorden : « Verdwij in de woestijn of in zee, zonder schade aan te richten en gij moogt nooit meer de macht hebben te schaden of iemand te benadelen »⁽²⁰⁾.

Het « onweer luiden » was in Vlaanderen algemeen gekend, vooral 's nachts. Te Bazel kwam in de oude kerkrekeningen van 1580-1624 regelmatig voor : « voor het luyen als het onraedt in de kereke », « voor het ongeweerte by het luyen van de groote Clocke, Philippus Neghenenneghentich hondenslaeger ». Ook te Gent als een onweer losbarstte, klommen de luiders op de toren en brachten de klokken in beweging alsof het geluid de donder moest verdoven. Zo vermeldden de rekeningen van St. Jan in 1530 (nu St. Baafs) : « van 't onweerte » een uitgave van 4 schellingen; in 1561 « dry dondervlaghen die 's nachts vielen waervan een dobbele vlage »⁽²¹⁾.

« Tegen het geweld des Donders of Blixems is er niet zekerder als het afschieten van grof geschut, het luyden van groote Klokken en inzonderheyd in 't beginsel des Blixems, want alle sterck geluyd is wonderlijck en snel doordringende door de locht en het drijft de Donder-wolken op ander plaatsen ». Op het concilie van Milaan werd in 1576 dit gebruik goedgekeurd omdat alle bijgeloof verdwenen was; 's avonds werd de dwaalklok geluid om de eenzamen die ver van huis waren, de middenkom van het dorp aan te wijzen door klokkengeluy, eerst « en volée » en dan met korte slagen⁽²²⁾, dat was de dwaalklok.

(19) Dr. G. SCHNURER, Kerk en beschaving in de middeleeuwen. Haarlem 1949, dl. II, blz. 6.

(20) idem, Das Necrologium von Munchenwiller, Freiburg S. 1909, blz. 108.

(21) A. van WERVEKE, Bijdrage tot de geschied. en oudheidk. van Vlaanderen. Gent 1923, blz. 94.

(22) Simon WITGEEST, De Natuerlijcken Tooverboek of Speeltooneel der Konste. Antwerpen 1781, blz. 399.

Kleine klokjes, te Rome of ter plaatse gewijd, zijn nog in gebruik te Bilzen, Millen, Wellen en omstreken; als het dondert gaan de mensen rond het huis en stallen met het belletje en bidden terwijl ze het laten rinkelen; te Rommershove worden er nog jaarlijks gewijd ter ere van de H. Donatus.

In West-Vlaanderen gaan de mensen 's nachts, als het luidt voor de kerstmis, biddend op de knieën zitten, buiten op de hoeve dan gaat Gods zegen door de lucht over de velden.

* * *

Er werden ook tegen onweder en rampen, bijlen geofferd en amuletten gedragen.

De bijl werd in het Neolithicum vereerd als zinnebeeld van de bliksemslingerende hemel- en zonnegod. Aan hem waren de bijlen van barnsteen en klei en de miniatuurbijlen gewijd. De toenmalige mensen pleegden zijn symbool als amulet te dragen om de hals, net als de Germaanse vrouw in later tijd de hamer van Thor als zilveren sieraad aan een collier droeg.

In de bijl werden boorgaten gemaakt die met schralengroeven werden voorzien. Tenslotte verdween de gelijkenis met de bijl meer en meer; men gebruikte ook cirkelvormige stenen en in laatste instantie bracht men de schralengroeven ook aan op grote stenen die een kultische verering genoten. De schraalgroeven hangen dus oorspronkelijk samen met het boren van gaten in de bijlen. Zij moeten een zinnebeeld geweest zijn van de godheid, die de hamer van de bliksem zwaaide.

Om de bescherming van de dondergod af te smeken, legde de boer in de grond zulke stenen die een kultisch karakter bezaten.

In Rijssvitz (Zuid-Zweden) werden 15 grote goedgeslepen bijlen van vuursteen gevonden, die in een halve kring neergelegd waren met de snede naar het Oosten. Bij Lattorf (Sleeswijk) werden bij de rand van een groot steenblok twee ongeslepen dunhalzige bijlen van vuursteen, loodrecht in de grond staande, gevonden en bij Norgaardholz (Sleeswijk) vier vuurstenen bijlen van hetzelfde type, rechtop staande in een vierhoek.

Dit zullen wel wijgeschenken geweest zijn als offer aan de vruchtbaarheid-schenkende god, om de bescherming af te smeken tegen donder en bliksem⁽²³⁾.

(23) Prof. Dr. J. L. M. MARINGEN, *De godsdienst der Prachistorie*, Roermond 1952, blz. 237, 242, 250. *De godsdienst der Kelten*, ib., blz. 118.
Dr. J. DE LEPPER, *De godsdienst der Romeinen*, Roermond 1950, blz. 76.

De bijl en de hamer genoten als amulet bij de Kelten een enorme populariteit; dit motief als gelukaanbrenger, als afweermiddel is reeds in zwang in het steentijdperk. Het werd algemeen verspreid en was verbonden aan de verering van het zonnerad en van de goden van donder en bliksem.

Ook de silex werd als wapen gebruikt tegen donder en bliksem. Jupiter, god van de donder werd «Jupiter Lapis» genoemd. De Romeinen geloofden dat bij blikseminslag een dondersteen uit de hemel werd geslingerd. Cassius Dio vertelt dat de waanzinnige keizer Caligula bij een onweder, op mechanische wijze de bliksem en de donder deed nabootsen, waarbij hij zelf onder uitdagende woorden een steen naar de hemel wierp. Op het Capitool werd een dondersteen, een silex, die naar men meende uit de hemel neergeslingerd was, bewaard en werd beschouwd als een donderwapen van de god.

Jupiter-Baäl had op de Aventijn te Rome een belangrijk heiligdom waarin hij voorgesteld stond als een gebaard man met harnas en scheenplaten, staande op een stier. In de eene hand droeg hij de dubbelbijl en in de andere de bliksem.

Vermoedelijk is de verering van deze god overal door de Syrische soldaten gepropageerd, want men vond er de sporen van hoofdzakelijk terug in de grensgebieden waar de garnizoenen lagen⁽²⁴⁾.

De Romeinse soldaten hier te lande, droegen als beschermamulet gnostische steentjes en bronzen of papieren plaatjes met magische tekenen; zo b.v. vond men te Vaucluse in Frankrijk op het domein Mondragon een plaatje, nu bewaard in het museum van Avignon, aan een steen vastgemaakt en mogelijk op een akker neergelegd ter bescherming van het landgoed, met het volgende opschrift: «Verwijder U van dit land, alle hagel en sneeuw en alles wat de akker schaden kan. God, gebied en wees gunstig aan dit amulet». Mogelijk is die tekst bij de silex gekomen onder invloed van de Joodse kabalistische formules, die volgens het talmudisch boek Sefer Raziël, tegen hagel en donder werden gebruikt; bij hen was het vooral de naam «Ezechiël» d.i. «God sterke U», die in zwang was; zij droegen het als een filacteria bij zich, om onder de baan niet door het onweder verrast te worden.

In de VIde eeuw nog werden zulke teksten op velrolletjes geschreven en meege dragen als bescherming: «In naam van O. H. Jezus Christus, ik gebied U, onreine geest, welke Gabriël aartsengel vastlegde en U verplichtte in bosstreken terug te trekken en in de

(24) CABROL o.c. dl. I, col. 1801, 1817, 1841.

bergen te verblijven, de mens niet te schaden door hagel; onreine ondergrondse geest, wil nergens schaden, want gij zijt het die het vuur overal brengt ».

Wat men in vele streken terugvond, was de gekende talisman: « Rotas, Opera, Tenet, Arepo, Sator », onder mekaar geschreven, wat luidt : « De boer houdt de wielen van de wagen. Ik de zaaier, ga naast hem terwijl ik de vruchtbaarheid geef aan het veld ». Dit bronzen plaatje werd ontdekt te St. Laurent in Frankrijk.

Te Gloucestershire in Engeland werden ongeveer dezelfde amuletten gevonden, vermoedelijk afkomstig van Romeinse kolonnen die ze ingeburgerd hebben bij de Germanen.

Uit de Vde eeuw is er een ring ontdekt, die ingegrift is met de woorden uit het Evangelie van St Jan : « Et Verbum caro factum est », « En het Woord is vlees geworden ». Zulke ringen werden door de kristenen gedragen om door de kracht van die wonderbare Evangeliewoorden beschermd te mogen blijven tegen donder en bliksem. Ze zijn zeer waarschijnlijk het heidense amulet dat door de zendelingen gekerstend werd.

De Franken hingen «cartas» plaatjes eveneens met opschriften aan de vensters der huizen, aan stokken nabij de hoeve en op het veld zelf; dit heidens gebruik werd verboden op het concilie van Estinnes in Henegouwen in 743 en op het concilium Germanicum in 789. Welke teksten op die platen stonden is er niet vermeld, maar we kunnen vermoeden dat het runetekens zijn geweest, — mogelijk hagel- en donderrunen — waaraan de Franken zoveel belang hechtten.

Onder invloed van de Romeinen droegen de Franken ook hamervormige zilveren versieringen aan een halsketen, gelijkend op een soort klokkeleptjes; te St. Germain zijn zulke «Thorkloppertjes» bewaard⁽²⁵⁾. Onze landgenoten geloofden in Thor als in de god van de donder en bliksem, die met zijn vurige wagen over het uitspansel reed, terwijl het vuur in gensters uit de wielen van zijn wagen vloog over de aarde. Zij vereerden hem om de god gunstig te stemmen en om van zijn vuurslag bevrijd te zijn. Zij brachten hem offers uit de natuur, uit de vruchtbaarheid van het veld⁽²⁶⁾. Zij stelden als bescherming hagelrunen en donderbezems op, geheime figuurtekens op muren, balken, schouwen

(25) Afbeelding aangegeven in « Vlaanderen door de eeuwen heen ». Brussel 1951, dl. I, blz. 369.

(26) Carl CLEMEN, Les Germains, in Hist. générale des religions. Parijs 1948, blz. 461 en vlg.

en veldpalen. Het hagelruneteken⁽²⁷⁾ was een paalteken met een soort Andreaskruis door een middelbalk verbonden en had dus de vorm van een zeester; het symboliseerde de hagel- en donderafweer.

Men vindt nu nog in Nederland zulke tekens ingemetseld in de muren van steen, o.a. te Losser op een hoeve van 1672 en in de stadsmuur te Elsburg. Dit begripsteken vindt men ook meestal als versiering op grenspalen van landerijen of scheidspalen rond de hoeven, in de houten pijlers ingegrift, nu als versiering, vroeger als donderroede.

In het Land van Waas vonden wij heel nog wat runetekens met witselkalk geborsteld op de muren van hoeven en stallen, op berden schutsels, met kristelijke motieven versierd, doch zeker afkomstig van de heidense afweertekens tegen de «vuurgeesten» donder en bliksem. Ze stonden in betrekking met het gevreesde stalkaarsken en met de dodenkoets. Oude mensen en zelf een pannepopper wisten nog de betekenis er van aan te geven: «om te beschermen tegen blikseminslag». Ook hier gold het als donderroede; restant van de oude heidense geplogenheden door bepaalde magische tekenen een bescherming aan te leggen tegen de vuurgeesten, als b.v. het hamervormige runeteken omvormd tot kruisteken.

In de Kempen en in Brabant rond Lennik, en langs de Hollandse grens, zullen ze hun deuren en zelfs de vensters openzetten om, zo de bliksem langs de schouw in huis komt, hem gemakkelijker een uittocht te geven.

Rond de gebieden Wetteren, Lede en Aalst, steken ze de kaars aan en zetten ze onder de schouw, terwijl ze bij elke donderslag herhalen de machtige zin uit het Evangelie van St. Jan: «En het Woord is Vlees geworden», nadat ze heel het Evangelie reeds gelezen hebben.

In West-Vlaanderen en in sommige streken van Brabant, brandde men op Kerstmis het «kerstblok» in de open haard; men liet het niet ten volle uit opbranden, om een zwartberookt koolhoutsdeel te kunnen bewaren; dat werd⁽²⁸⁾ onder het bed gelegd, want het was heilig, en bij onweder werd het naast de schouw gelegd om te bevrijden tegen donder en bliksem. Ook hier werd gebeden: «En het Woord is Vlees geworden» en begon het te regenen dan zei moeder: «Kinderen, vreest niet meer, O. L. Heer zegent ons, de dond' is voorbij».

Die hagelrunen op veldpalen zijn gekerstend en werden vervan-

(27) Eeuwige levende teekens, Tentoonstellingsboek van Volksche Zinnebeeld. Den Haag 1941. Zie ons artikel in Volkskunde, Afweertekens in Waas, 1954, n° 4.

(28) Volk en Taal, cit. G. Celis, Volkskundig kalender. Gent 1923, blz. 71.

gen door hagelkruisen te midden van het veld opgericht, dikwijls in hout of in steen, met een opschrift ter ere van de een of andere heilige, aan wie het is toegewijd : Joannes, Paulus, Donatus de H. Donderman der laatste tijden, meestal toch aan «weerheiligen». In West-Vlaanderen bestond vroeger meer het gebruik, palmblaadjes in kruisvorm op de hoek van de akker te steken met het gebed ter ere van de VII kruiswoorden van de Zaligmaker, om het land te beschermen tegen hagel en ongedierte⁽²⁹⁾. Het kruis onder al zijn vormen heeft de veldstaken en palen met zintekens verdreven. Op sommige velden werden bij ontginningen oude kruislieveheren gevonden als b.v. te Eksaarde, klein van gestalte, zwaar van bouw, zeer primitief. De vraag mag gesteld worden of dat geen beelden waren van oude hagel- en donderkruisen, in tijden van oorlogen en onlusten omgeworpen of afgestookt, of mogelijk door de inwoners verborgen onder de grond of in een bronput, waaruit ze later werden opgedolven.

* * *

Er werden ook tegen donder en bliksem eieren geofferd.

De Romeinen, waaronder Plinius in zijn *Epistolae* 10, v 79 gaven dat gebruik aan en ook de reden: «*remedia adversus tonitrua, quibus vitiantur, ova*»; eieren waren een beste middel om de donder te verdrijven. Ovidius in zijn *de Arte*, II, v. 329 zegt: «*in sacris lustralibus in usu ova gallinacea fuerunt, fortasse quia omnium ciborum purissima sunt*»; eieren werden geofferd bij de reinigingsoffers, omdat ze van al de spijzen de zuiverste waren. De spotdichter Juvenalis in zijn *Satyren* II, v. 137 en in VI v. 517 schrijft: «dat de heidenen met bevende hand solfer en eieren aanboden om hun zinnen, bed en huis van de noordenwinden te bevrijden; wie dikwijls eieren aanbracht had dus niets te vrezen».

De kristene schippers hechtten aan dit bijgeloof nog veel belang wat door de Vaders ten strengste bestreden werd⁽³⁰⁾. Zij waren kinderen van hun tijd, droegen die heidense opvoeding ingekankerd mee en bleven ze behouden al waren die ook principieel in strijd met de nieuwe leer. Dit is een feit, dat eieren nooit een rol hebben gespeeld in de liturgie der Kerk, zoals de klokken⁽³¹⁾; ze bleven er totaal buiten. Vandaar dat ze in het burgerlijk leven traditioneel bewaard bleven. En dit kunnen we niet genoeg onderlijnen, om later de betekenis der paaseieren te begrijpen. In de

(29) Rond den Heerd, dl. II (1867), blz. 82.

(30) S. Clemens van Alexandrie, *Opera* ed. L. Nourry. Parijs 1857, dl. II, blz. 248.

(31) CABROL, o.c., dl. XII, col., 1954.

Catacomben werden eierschalen gevonden, maar dit bewijst enkel dat de martelaren in hun schuilkelders der graven, na de liturgische diensten, de liefdemalen of Agapen hebben gehouden.

Het is maar in de VIIde eeuw dat volgens een sacramentarium van Bobbio, samen met het Paaslam, ook eieren werden gewijd, en volgens Bernold van Constance (+ 1100) niet aan het altaar, maar daar buiten aan een gewone tafel⁽³²⁾. Wat bewijst, dat noodgedwongen, de Kerk het heidense gebruik niet heeft kunnen uitroeien en het een para-liturgische wijding heeft verleend om dat gebruik te kerstenen.

Van dan af zien we ook in het Westen de eieren in de kerkzegeningen opgenomen. Zij behoren tot de « Eulogie » of het gezegende voedsel, dat niet alleen met Pasen, maar bij al de grote feestdagen werd meegebracht als een offer en na de zegening weer huiswaarts werd megedragen. Natuurlijk voornamelijk op Pasen; immers in die tijd waren ook eieren verboden op de vastendagen, en met Pasen kwamen ze weer in gebruik; de kristenen wilden ze niet nutten tenzij ze eerst gewijd waren en iets van het Paasmysterie hadden meegekregen.

Ook in de Frankische kerk bestond de Eulogie en de Franken hechtten er een bijzondere betekenis aan, ze schreven een heilzame en ongelukafwerende invloed toe aan deze wijding⁽³³⁾. Welke invloed?

Het Paasfeest viel in de lentetijd en de vruchtbaarheid van het land was het hoofdbelang dat bij de Frank primeerde, want dat was zijn levensbestaan zelf. De Kerk verbood alle heidense praktijken ter bescherming van veld en vee, als amuletten, talismans en magische gebeden, die « duivelrieën » werden genoemd. De offers aan Freia en Nertha werden hun ontzegd op zware straffen; de Kerk had hen toegelaten hun vroegere offeranden mee te brengen om ze te laten zegenen en wijden bij de Eulogie « door de kracht van Christus' verrijzenis », zoals het nu nog staat in de wijdingsformule, die sedert de Vde eeuw onveranderd is gebleven. In dit ritueel der Paasliturgie komen « licht » en « duisternis » als opposanten regelmatig op de voorgrond, concepten die als zon en onweder tegenover mekaar stonden en bij de Germanen de gedachten opriepen van « vruchtbaarheid » « zon » en « leven », tegenover donder, bliksem, hagel, verwoesting. Wanneer op 12 maart, Sint-Gregoordag, de kinderen aan de boeren een « gunstige » zomer en rijke oogst gingen wensen, kregen ze « eieren » ten geschenke!!

(32) MIGNE P. L. — *Micrologie*, dl. 54, col. 1016.

(33) K. VAN DE VELDE. — *De Goede Week en Paasfeest*, Brugge 1928, blz. 289.

De eierdansen die vroeger werden gehouden en in Holland tot in de XVIIde eeuw nog voortleefden, even het als feestelijk omhaken van eieren te As (Limburg) op eiervrijdag, na Sacramentsdag, door de schutters in hofkledij, staan er rechtstreeks mee in verband; het waren de feesten der vruchtbaarheid⁽³⁴⁾. Eieren werden op een hoopje gelegd midden een lokaal in een witte kalkkring, omringd met bloemen en lover; op één been, blootsvoets, mocht elk deelnemer al hinkelende er de eiers uitroven midden de dans. Het ei was het oude offer voor de vruchtbaarheid.

De Germanen, zoals alle volkeren hadden hun godinnen van de vruchtbaarheid aan wie ze offers brachten, zelfs mensenoffers, het leven om het leven; maar bij zomerfeesten ter ere van Freia boden ze ook hanen, kiekens en dan van zelf ook eieren aan, die er nauw mee verbonden waren, de kiem van het leven⁽³⁵⁾. Eens de Germaan bekeerd, werden die spijzen door de Eulogie gewijd, zelf dus met het doel de drager er van te beschermen tegen onweersrampen. We zien dan ook in het latere volksgeloof dat die betekenis bewaard is gebleven: «eieren op Witten-donderdag gelegd en op Pasen gewijd, beschermen tegen donder en bliksem» en werden boven op de vorst van de strooien daken en op het schouwberd gelegd, heel het jaar door⁽³⁶⁾; eieren gelegd op Goede-vrijdag werden afzonderlijk gehouden, «ze vrijwaren tegen donder en blikseminslag»; «eieren op Sinksen gelegd en in het vuur geworpen, blussen de brand»; «eieren gelegd tussen O. L. Vrouw-Hemelvaart en O. L. Vrouw-geboorte, bewaren gans de winter, zonder bederf en bezitten een wondere kracht».

Die eieren werden heel het jaar door bewaard, of minstens één of ander, ze werden met een kruisje getekend, om ze van de andere te onderscheiden.

De paaseieren werden aan de kinderen gegeven en te zoeken gelegd in de tuin wanneer de ouders na de Eulogie thuiskwamen, zoals op St.-Hubertusdag na de broodzegening nu nog een stuk brood meegebracht wordt voor de huisgenoten die belet hadden. Die eieren werden gekleurd, om er de vruchtbaarheid in uit te beelden en de vreugde van het verrijzenisfeest.

Er is over de paaseieren veel geschreven, naar ons bescheiden oordeel, te oppervlakkig, te veel in verband met het kristelijke

(34) J. TER GOUW, *De Volksvermaken*. Amsterdam 1871, blz. 210 en vlg.
De eierdans werd meesterlijk afgebeeld door de Hollandse schilder Pieter Aertsen, alias Lange Pier, en is bewaard in het Rijksmuseum te Amsterdam.

(35) Carl CLEMEN, *Les Germains*, o.c. blz. 461-464.

(36) G. CELIS, o.c. blz. 34, 38 en 59-66. *Volkskunde* N° 2, 1951, blz. 86. *Ons Volksleven*, dl. VII, blz. 69.

feest en te weinig psychologisch verbonden met de werkelijke heidense maar gekerstende oorsprong, te weinig in verhouding met de mentaliteit van de pasbekeerden, die in dat synchretisme verward zaten, en waaruit ze zich zo moeilijk konden loswerken.

Paul Lacroix schrijft: « C'est la prohibition des oeufs comme aliment pendant la carême, qu'il faut faire l'origine des oeufs de Pâques, qu'on faisait endurcir dans un bain de carance (bad van meekrap) et présentés aux bénédictions du vendredi-saint pour les manger le dimanche de Pâques en signe de réjouissance ». Aigrain en Pol de Mont⁽³⁷⁾ zien in de paaseieren enkel een symbool van de verrijzenis: « de schaal wordt doorgepikt en uit het dode ei komt een nieuw leven te voorschijn, beeld van de verrijzenisvreugde ».

De Vaders, als St. Augustinus en St. Leo de Grote, hebben met heel wat symbolen dit heidens gebruik willen dekken en zijn er grotendeels in gelukt, maar deze verklaringen kloppen niet met de oorspronkelijke herkomst der eierenoffers, hoe mooi ze ook zijn!

Het is treffend dat niet alleen op Pasen, wanneer het « vuur gewijd » wordt, en ook op Goede-Vrijdag, als het « vuur gedoofd » wordt, maar ook op Sinksen het « vuurfeest » bij uitstek dat de eieren in het volksgeloof hun magische kracht ontvangen! Alsof het concept « vuur » er innig mee verbonden was, het vuur van de boze geesten, dat door het geheiligde vuur werd verdreven. Eieren tussen O. L. Vrouw-Hemelvaart en O. L. Vrouw-geboorte (8 sept.) gelegd bewaren, volgens Brabantse boerinnen, heel het jaar door zonder enig bederf. Weer dagen van wijdingen, en offer van licht in de kerken en kapellen!! Freia, de godin van de vruchtbaarheid had haar feest in de zomer, Nertha had haar feest in de winter, maar beiden worden vervangen door twee vrouwelijke « weerheiligen », de H. Catherina en de H. Clara.

Catherina, martelares (+307) wordt in Frankrijk veelvuldig

(37) Mœurs, Usages et Coutumes du Moyen-âge. Parijs 1875, blz. 145.

LE BRUN, Superstitions modernes et anciennes. Parijs 1753, blz. 145.

R. AIGRAIN, Liturgia. Parijs, 1930, blz. 775.

Pol DE MONT, Het Paasfeest in de Nederlandsche Volkskunde. Antwerpen 1944, blz. 30.

Th. LORIN, Oeufs de Pâques, Extrait des travaux de l'Académie impériale de Reims, dl. XX (1853-54) blz. 83-87. Na al de Romeinse en Griekse eiergebruiken te hebben nagegaan schrijft deze auteur: « De cette importance, en quelque sorte donnée à l'œuf, vient l'usage de divers peuples de l'Asie et de l'Europe de s'envoyer des œufs réciproquement que l'on teignait de diverses couleurs et cela spécialement le premier jour de l'année. La fête du nouvel an du monde primitif, avait lieu à l'équinoxe du printemps, par conséquent vers Pâques. » Vandaar de gedachte weer aan de vruchtbaarheid bij het begin van het jaar en van de lente, met de wens van een rijke oogst en weelderige vruchtbaarheid. Het rondhalen van eieren door koster en misdienaars in vroeger tijden op Nieuwjaar, houdt daar wel verband mede. Bij het aanbieden van hun wensen werden zij met eieren beloond. Deze gewoonte bestond in Frankrijk en in de Nederlanden.

aangeropen voor de vruchtbaarheid van het land en is tevens de patrones der huwbare jonge dochters, de Catherinetten. Hier treedt weer de vruchtbaarheidsgedachte op de voorgrond.

In Holland aanroepen ze Haar nog : « Sinte Catheriene, Laot de zonne schienen, laot de raege euvergaon, dat we weer oet kunne gaon »⁽³⁸⁾.

In Vlaanderen is het wat overal de gewoonte, daar waar arme Claren of Colettien wonen, aan de arme zusters eieren te dragen ter ere van St. Clara « om schoon weer te bekomen ». Een offerande dus die met de oude offers wel in verband staat. Dat gebruik vinden we terug, te Antwerpen, Herentals, Turnhout, Boom, Menen, Poperinge, Nieuwpoort, Oostende, St. Niklaas en de omstreken, te Brugge en ook op enkele plaatsen in Nederland⁽³⁸⁾. Hoe oud dit weer-offer is, konden we niet achterhalen; Z. E. P. Hildebrand, archivaris en schrijver van de geschiedenis der Capucijnen in de Nederlanden, kon alleen maar getuigen dat het bestaat sedert onheuglijke tijden.

St. Clara is een van de meest populaire heiligen in Vlaanderen; als geestelijke zuster van de Poverello van Assisi, werd zij reeds vroeg vereerd bij ons volk; rond 1280 schreef J. van Maerlant haar leven in verzen.

Een van Haar uitnemende mirakelen moet wel oorzaak zijn geweest van dat patroonschap over het goede weer⁽³⁹⁾. Te Pisa ontstond, kort na Haar dood, een zware storm op zee, een schip in de greep van een geweldig tempeest, brak midden door en scheen hulpeloos verloren. De schippers beloofden met de koord om de hals en met brandende kaars in de hand. Haar graf te bezoeken, zo ze heelhuids mochten aan wal geraken. Plots vescheen op de achter- en voorstevan en in het midden van het schip een St-Elmsvuur en leidde het schip veilig de haven binnen zonder dat een waterdruppel was doorgelekt. Dit wonderbare feit maakte wel ophef en werd overal verspreid en bekend bij het volk, dat in Haar zijn vertrouwen ging stellen. Het volk heeft ook wel een etymologisch verband gezocht in de uitdrukking : « Klaarke geeft klaar weer », wat nog door de volksmond gezegd wordt. Nog dragen de mensen eieren om goed en gunstig weder te bekomen, o.a. wanneer de oogst moet ingehaald worden, wanneer er bruiloft is, of wanneer ze op reis moeten. St. Clara is de patrones van het goede weer.

(Wordt voortgezet)

(38) Volkskunde id. blz. 89.

(39) Friedrich NOSSELT, Griechische und Römische Mythologie. Leipzig 1865, blz. 25, 129.

VOLKSHUMOR

Stropdragers van Gent

Die te Gent was geboren,
Aan de Ligue had gezworen
Of te Luik was opgevoed
Heeft het muiten in zijn bloed.⁽¹⁾

Al te veel is er wellicht reeds over deze spotnaam geschreven, en het komt ons voor alsof het overbodig zou zijn nog iets te willen toevoegen aan wat J. Th. De Raedt, J. Cornelissen, L. Lievevrouw-Coopman, e.a. in hun werken en studiën hierover⁽²⁾ reeds publiceerden.

Nochtans, de wetenschappelijke studie van de volkshumor in het algemeen en van de spotnamen in het bijzonder blijft niet stilstaan bij het verworven goed. Zij delft steeds dieper in de rijkdom van oude dokumenten en archiefstukken op zoek naar nieuwe gegevens, die scherper de samenloop van omstandigheden moeten belichten, en ons toelaten de feiten in een ruimer perspectief te zien.

Zo is het ook met de Gentse spotnaam STROPDRAGERS en de gebeurtenissen die daartoe aanleiding hebben gegeven. Geen enkele spotnaam ooit aan de Gentenaars gegeven, is zoveel populariteit te beurt gevallen als deze meer dan vier eeuwen oude scheldnaam die steeds nog springlevend en fris op ieders lippen leeft. Hij kan het trotse gemoed van de « echte » Gentenaar nog makkelijk doen ontvlammen en het restje voorvaderlijk « muiersbloed » in hem nog aan het koken brengen. Want wie de Gentenaars voor Stropdragers verwijt, verwijt de « Heren » voor knechten; en deze belediging treft hen in het diepst van hun gemoed.

Of de huidige doorsnee-Gentenaar echter de herkomst en historische achtergrond ervan nog kent, of de diepere betekenis en de noodlottige gevolgen eraan verbonden ooit beseft of vermoed heeft, dat is een andere vraag!

In 1540 hebben de Gentenaars — vijftig onder hen met de strop aan de hals — de knieval gedaan voor Keizer Karel. Een vernede-

(1) P. J. HARREBOMEË, *Spreekwoordenboek der Ndl. Taal*. Utrecht 1858-1870, I, blz. 229.

(2) J. Th. DE RAEDT, *Les Sobriquets des Communes belges (Blason populaire)*. Bruxelles, 1903.

J. CORNELISSEN, *Nederlandsche Volkshumor op Stad en Dorp, Land en Volk*. VI dln. Antwerpen, 1929-1937.

L. LIEVEVROUW-COOPMAN, *De Bijnamen der Gentenaars*, *Ovl. Zanten*, XVIII (1943), blz. 61-69, 73-80, 103-110.

ring die hun zeer zwaar is gevallen, en die zij nooit zouden geduld hebben, hadden zij een wapenmacht gehad evenredig met hun stoutmoedigheid. Want dan hadden zij zeker alles op alles gezet om aan deze honende schande te ontkomen. Hun verleden kon het bewijzen.

Reeds in 1382, toen Lodewijk van Male eiste dat zij, om de afgesmeekte vrede te bekommen, hun stad, gilden en goederen volledig in zijn macht zouden geven, dat alle mannen en vrouwen van vijftien tot zestig jaar in hemd, hoofd en voeten ontbloot, de strop aan de hals, zich aan zijn voeten zouden neerwerpen, toen reeds hadden de Gentenaars alles gewaagd om de strop niet te moeten dragen. Filips van Artevelde immers had liever naar de wapens te grijpen dan deze schandelijke vernedering te ondergaan. De graaf werd verslagen en die van Gent maakten zich meester van Brugge.

Filips de Goede dreef de vernedering niet zo ver toen hij in 1453 de Gentenaars deerlijk had verslagen in de meersen van Gavere. Wat de ereboete betrof nam deze genoeg met tweeduizend Gentenaars onder wie de schepenen, hun pensionarissen en andere functionarissen, die in een lang zwart kleed zonder lendenriem, hoofd en voeten ontbloot, hun ongelijk zouden erkennen en zijn genade afsmeaken.

In 1540 echter voltrok zich het toppunt: Karel V, Gentenaar geboren, veroordeelde zijn medeburgers op de meest ongenadige wijze.

Om de oorlog met Frankrijk voort te zetten, had hij een geldheffing van twaalfhonderdduizend gulden geëist, waarin ook die van Gent hun aandeel te betalen hadden. Het Gentse muiterbloed weigerde halsstarig. De Grote Raad van Mechelen had hun reeds in het ongelijk gesteld, maar liever dan zich te onderwerpen dreven zij hun stugge koppigheid door en namen de wapens op tegen de keizer. Te Gent heerste toen een ware revolutie.

Ditmaal was de roekeloosheid van de Gentenaars te ver gegaan. In hun blinde en vermetele waan meenden zij ook de keizer over het hoofd te mogen zien en zijn eisen en wetten in de wind te mogen slaan. Op 14 februari 1540 kwam Karel V zelf met een leger naar Gent: groot was zijn ontsteltenis bij het zien van zoveel buitensporigheden. Slechts zulke grove «onghehoorsaemheden, onghetrouwigheden, jnbrake van tractaten, beruerten, rebellen ende criemen van lèze maiesté»⁽³⁾ als deze, konden een dergelijke onmeedogend-bittere woede bij de keizer rechtvaardigen en in hem

(3) Uit het vonnis in origineel bewaard op het stadsarchief te Gent, Charter nr 960.

zulke wrange gevoelens ten opzichte van zijn ondankbare geboortestad doen ontstaan, dat het hem rouwde er geboren te zijn.

De uitspraak van het vonnis, door de keizer op 30 april 1540 geveld, viel als een dondersteen en bracht de Gentenaars de verpletterende slag toe die hun opstandigheid volstrekt verlamde. Nooit was de trotse stede zo hard getroffen geweest. Niet alleen werden al haar voorrechten en kostuimen vernietigd, zestien van de leiders ter dood verwezen en onthoofd, of anderen verbannen, maar ook een drukkende geld- en ereboete werden haar buitendien opgelegd⁽⁴⁾.

Deze «eerlijke en proffijtelijke beteringhe» is wellicht de zwaarste vernedering de Gentenaars ooit aangedaan. Blootshoofds en gekleed in zwarte ongegorde tabbaarden moesten tal van afgevaardigden uit alle standen en neringen op 3 mei 1540 vóór de keizer verschijnen om er met luider stemme hun mea culpa te slaan. Onder hen waren er vijftig «van den ghenen die jnde beruerte hem hieten cresers ... den bast aenden hals»⁽⁵⁾.

Hier komen wij aan de kiem van de latere spotnaam. Vijftig Cresers werden veroordeeld tot een ereboete met de strop aan de hals, ten teken van hun volledige onderwerping en afhankelijkheid van de keizer. Vijftig Cresers, de hevigsten onder de opstandelingen, die in de volksmond noodzakelijk tot vijfhonderd, vijfduizend of zelfs al de Gentenaars moesten aangroeien! Hier lag voor het volk natuurlijk een terrein open waar spot- en schimpzucht met hun ongelooflijk grillige gevolgen hoogtij vierden.

De kronijkschrijver J. VAN DE VIVERE had dit wel voorspeld wanneer hij in zijn Chronijcke van Ghendt, bij de beschrijving van de «eerlijke beteringhe» plots verzuchtte: «O strop, strop! Wat suldi noch bloets kosten ende hoe quaet heeft hij gedaen, die desen raedt eerst upgaf, want er noch zo menich verwijt af commen zal ende menighen dootslach daeromme sien ghebueren, dat deerlick ende claghelic wesen zal, duchte ick»⁽⁶⁾.

Het dragen van de strop — en dan nog door vijftig Cresers⁽⁷⁾ —

(4) Zesduizend Carolusguldens per jaar en ten eeuwigen dage, onverminderd hun aandeel in de twaalfhonderdduizend guldens, aldus J. Cornelissen, Nederl. Volkshumor, II, blz. 19.

(5) Uit de hierboven angehaalde sententie van Karel V.

(6) J. VAN DE VIVERE, Chronijcke van Ghendt, blz. 161 (3 mei 1540).

(7) V. FRIS (vroeger ook reeds VOISIN en DE POTTER) beweert dat de Cresers die met de strop om de hals de knieval deden, geen echte Gentenaars zijn geweest. Cresers waren inderdaad hagepoorters en zgn. vreemdelingen. Maar deze hagepoorters waren in de stad ingeschreven en hadden een soort burgerschap verkregen. Het waren dus ook Gentse burgers die, hoewel van de lage stand, een sterke revolutionaire macht vormden in 1539-40, en daarom strenger dan de andere oproermakers veroordeeld werden. Zie V. FRIS, De Vlaamsche Gids; VII (1911), nr 4 en F. DE POTTER, Gent, I, blz. 480-484.

was voldoende om alle Gentenaars voor eeuwig tot STROPDRAGERS te doemen. Gedurende de eerste twee maanden na de uitvoering van de sententie werd er zodanig met het dragen van de strop en de stropdraggers geschimpt en gescholden, dat de magistraat en de schepenen zich verplicht zagen reeds in de maand juli van dat zelfde jaar een verbod af te kondigen waarbij het verboden was :

« ... te schimpen ofte te gecken ofte te verwijten jnder eeuwicheyt van het vonnesse, dat den keyser, onlancx heeft uytghegheven binnen Ghendt van het draghen van den stroppe oft anderssins, daer grooten twist af soude commen als dootslaghen, vechtinghen, kivinghen ende ander zaecken; soo wien daer deerste occasie af waere, soude ghecorrigiert worden metter doot, in exemple van andere lyvelick ».⁽⁸⁾

De spotters moeten zich weinig aan deze proklamatie gestoord hebben. Een hele reeks vonnissen zouden wij kunnen aanhalen waar niet alleen enkele maar dikwijls ook alle Gentenaars voor Stropdraggers werden uitgescholden.

Reeds op 11 december 1554 werd Lambert Ghijsbaert van Zoutleeuw veroordeeld, omdat hij Gentse schippers « zeer leelicke diffamatoire ende jniurieuse woorden » had toegeroepen, « onder ander dat sy waren stroopdraghers ende moordenaars »⁽⁹⁾.

Deze Ghijsbrecht werd in open kamer tot bloedens toe gegegeld en voor twaalf jaar uit het land en het graafschap Vlaanderen verbannen.

Op 14 december 1562 was er weer een ernstig konflikt ontstaan. Een Rotterdams schipper was komen aanleggen om vijftien last haring te lossen. Toen hij reeds vier of vijf lasten gelost had, kwam een zekere Pieter Clute uit Middelburg aangevaren en hakte het touw van het Rotterdamse schip door om zelf op die plaats aan de kaai te kunnen liggen. De kaaigezellen, die dat niet duldden, raakten slaags en weldra zat het er bovenarms op. De tekst van het konflikt is wel interessant, bijzonder omdat deze tevoren nog niet gepubliceerd werd :

« ... Pieter de Maertelaere, cupere, wonende binnen der stede van ghendt verclaerst ... (f° 506), verclaerst voorts dat hy ten diversschen stonden int arriveren van den scepen upt Zas ghehoort ende ghesien heeft diverssche questien ende gheschillen nopende tvooren lossen principalick van die van Vlissinghen ende Middelburch die altyts de preferentie willen hebben, ende byzondere nu saterdaghe alzo zekere scippere van Roterdamme in Hollandt ghearriveert was met vyftien last haryncx ende an de caye ligghende begonst hadde te lossene tot vier

(8) J. VAN DE VIVERE, Chronijcke van Ghendt, blz. 186 (8 juli 1540).

Ook J. B. CANNAERT, Bijdragen tot de kennis van het oude strafrecht in Vlaanderen. 3° verm. uitg. Gent, 1835, blz. 139.

(9) Stadsarchief te Gent, reeks 215, nr 1, Criminele vonnissen (11 december 1554).

of vyf lasten, zo es daer ooc ghearriveert eenen Pieter Clute varende in cnaepscepe metten scepe van zynen broedere wonende te Middeldurch, de welcke Clute hem vervoordert heeft by schoonen daghe af te slane het tauwe van den scepe van Rotterdamme willend tzelve laten dryven ende zelve an de caye in de zelve plaetse commen, contrari der ordonnancie van Heere ende Wet. Ende tzelve siende, de caygesellen die daerjegens seyden ende tzelfen nyet ghedooghen en wilden, zo heeft de zelve Clute gheworpen met haken, clippels, keyen ende zulk als hy cryghen couste, ende uutten scepen commende an tlandt riep hemlieden omme een voor een jeghens hem te stane, roupende onder andere ten diversschen stonden ghy, stroopdraghers, comt hier een voor een.»⁽¹⁰⁾

Men ziet, zo dikwijls er een konflikt oprijst tegen een Gentenaar is hij het kind van de rekening. Steeds moet hij het ontgelden en wordt hem de onterende straf van 1540 naar het hoofd geslingerd. De tijd wiste deze zwarte vlek op het Gentse blazoen niet uit. Integendeel, het uitbreidingsproces ging immer verder en telkens weer deden nieuwe konflikten zich voor.

Op 20 juli 1564 werd Pieter Geeraerts gevangen omdat hij in dronken toestand de Gentenaars verweten had voor «stropdraeghers, bastdreghers, ende meutmaeckers tot eens zo twee reysen»⁽¹¹⁾.

Op 20 april 1588 was er alweer een incident ontstaan tussen Brugse en Gentse bootsknechten voor hetzelfde scheldwoord. Het konflikt was zo ernstig «datter doot bleven zijn thiene van Brugghe ende viere van Ghent»⁽¹²⁾.

Hoe gevaarlijk het was die van Gent lichtzinnig te schelden bewijst de uitslag van dit gevecht. Een Gentenaar duldt geen beledigende spot. Waagt men het toch, dan wordt hij onhandelbaar, een muiter die voor niets of niemand vervaard, zijn woede in een grijnzende weerwraak zoekt te stillen: Brugge doodde er vier; Gent echter eiste tien slachtoffers.

Dergelijke vonnissen kwamen tot in het begin der XVIIe eeuw regelmatig voor, en de Gentse magistraat liet ze niet ongestraft. J. CORNELISSEN geeft in zijn rijk gedokumenteerd werk nog verscheidene andere voorbeelden, waarbij allen die de Gentenaars voor Stropdraggers uitscholden, zeer streng gestraft werden: hetzij dat hun tong met een ijzer doorstoken werd, hetzij dat zij voor meerdere jaren uit de stad of het graafschap werden verbannen⁽¹³⁾.

(10) Stadsarchief te Gent. Reeks 92bis. Vaertboeken III, f° 506, 506v° en f° 507, ons bereidwillig ter hand gesteld door Dr. H. Nowé, stadsarchivaris.

(11) Stadsarchief te Gent. Reeks 214 nr 5. Bouck van Crime (1563-1566) f° 318.

(12) J. VAN DE VIVERE, Chronijcke van Ghendt, blz. 383.

(13) J. CORNELISSEN, Nederl. Volkshumor, II, blz. 19-23.

De naam STROPDRAGERS is in de loop van de eeuwen de Gentenaars steeds bijgebleven. In de XVIIIe eeuw vinden wij nog in de Mémoires van JEAN D'HOLLANDER⁽¹⁴⁾ de sententie van Keizer Karel, die hij uitdrukkelijk betitelt als « Sententie van Kyser Caerel den V. tegen die van Gent, vant jaer 1540 door dewelcke men seght dat sy geworden zyn strop-draeghers ».

Vermelden wij hierbij nog dat deze spotnaam niet altijd zo intens de strijdlustigheid van de Gentenaars wist aan te hitsen. De vooruitgang van de mensheid in haar handel en wandel, in haar denken en doen, heeft er ontzaglijk veel toe bijgedragen de grenzen tussen onze steden neer te halen en het partikularisme door een ruimere levenswijze te vervangen. Zodoende heeft de rivaliteit tussen Gent en Brugge, die weliswaar nu nog voortleeft, minder scherpe vormen aangenomen dan dat dit vroeger wel het geval was.

Dit neemt niet weg dat de spotnaam Stropdragers, door een Bruggeling of een vreemde als scheldwoord gebruikt, nu nog het gemoed van de Gentenaar aan het trillen kan brengen. Juist dan immers schiet zijn « nationaliteitsbesef » wakker en voelt hij zich met zijn roemrijke voorvaderen innig verbonden en schandelijk beledigd.

De naam Stropdragers wordt bij verkorting STROPPEM. Een vorm STROPPEMERS is ons bekend uit de zesde strofe van een Aalsters volksliedje door A. DE COCK in Volkskunde gepubliceerd :

Ik kwam lestmaal in de Lombaardstraat gegaan
En wat zag ik daar al staan?
En ik zag daar enen Gentenaar staan.
't Zijn al stroppeMers, 't zijn al stroppeMers, zei de Gentenaar.

Lustig en tevreden
Kwam ik daar gereden
Vive l'amour et la victoire.⁽¹⁵⁾

Ten slotte zijn er nog de verkleinwoorden STROPKENS, of STROPJES die zowel kleinerend als schertsend, maar ook evengoed hartelijk kunnen bedoeld zijn.

1 april 1957.

Lic. Hugo VAN HESE

(14) Mémoires de J. D'HOLLANDER ... sur la révolte des Gantois en l'an 1539 Contre Charles V. La Haye 1749, blz. 223.

Thans is het bewezen dat LOUIS DE SCHORE, raadsman van de keizer, de auteur van deze Mémoires is. Hij zou tevens de enquête voor de keizer opgemaakt hebben.

(15) A. DE COCK, Volkskunde, XI (1898-1899), blz. 201-203.

Waaslanders vertellen

Een bonte reeks volksagen en legenden uit « 't soete lant »

verzameld door Hugo Arens(1).

VII. ELF

79/ Kermisganger door de Elf geleid.

Ik ging nor de kermis nor Kalishoek en ik ging daor nortoe te voet, gelijk vroeger amaole; en nou deur den drank ook ik mij toch 'n straote mispakt en ik kwam aon 't fort van de Marie-Kalluë. Enne ik zaege da, en ik kijke rond en ik zegge: « Hier moetek ikke toch nie zijne! » En 'k stou te kijke en ik zie dor 'n rechte straote en in de verte lichtjes, da was ne staminee. Ik vrouge dor de weg nor Melsen en ze zeggen mij: « Altijd mor rechtuite, rechtdeur ». Ik gou weg en ik kom buiten en ik zie daor ne vijver. 'k Zegge: « Gedomme, 'k zit hier op Sint-Anneken ». Ik gou terug en vrouge verdrom de weg en 'k zeg ulder da wa 'k daor tegenkom. Zeggen ze: « We zullen mee ou meegaon tot verbij die vijver ». En ze gingen mee en ze deen mij blijven staon en ze zeggen: « Luistert, nor de muziek, huërde da? » 'k Zegge: « Jou ». En azuë kwamek ik op Kalishoek mee da muziek te huëren; en da hêk ik ondervonden, zue waor asdam 'hier ons twiën tuëp zitten, azuë van den elf geliët. (E.V.G., 74 j., dagloner, Vrasene).

80/ « Van den Afgeleiden ».

René, ee da euk nekiër gat van den afgeliëden, hij ou bij onze Fiel gezeten, 's zondougs-ouves en hij kom nor huis. En René alle kântén gevoeld op 't straoten en 't hêkken nie te vinnen. En om den duur komt hij terechten in Fons Baeyens zijne gracht, dat hij gewaor wurd dat hij âl zuë vaere was. En hij kost 't hêkken nie vinnen.

Ja, hij gou terug nor onzen Fieles en zegt da: dat hij mor nie op zijnen hof kost gerouken. En ten is Fons Bruggeman mee hêm mee nor huis geweest. Hij kost alliëne nie thuis gerouken, zulle! (C.D., 40 j., landbouwer, Daknam (Moerbeke-Koewacht)).

81/ De Beenhouwersvrouw door de Alf geleid.

D'r was hier 'n vraeken, da was 'n biënhoures en die ging wekelijks rond mee de mensen older vliës en vrougen wa vliës dan ze mosten hên tegen de noste weke. En die was nekir van den âlf geliët en op de kleir-lichten dag zulle en die geroukten in de bossen en ze wist nie waor da ze was. Daor kost ze niemiër vuërs en ze zetten heur neer ao nen buëm en ten wist z' in iëne kiër waor da ze was.

(C.V.R., 82 j., landbouwer, Waasmunster).

(1) Vervolg van bijdrage in Oostvl. Zanten XXXII (1957), 86-97: I. Toverheksen, II. Tovenars; blz. 118-132: III. Spokerij, IV. Spookdieren, V. Osschaert, VI. Weerwolf.

82/ Drie Uur lang « van den afgeliëden ».

D'r was hier iënen die vree en die ging nor —; die hou zijn lief nor huis gedaon, den diën van Roste Piër was da; en die ging nor huis en die bleef âlt even ver, die kost nie thuis gerouken. Die was van den afgeliëden, en die ging drij uren en die most mor van hier tot aon dien boer; azoec was die, ja, da was nen elven die hem om en weer liëden, he.

(S.V.D.M., 54 j., huishoudster, Rupelmonde).

83/ Een Metser was « van den afgeliëden ».

D'r was hier ne mens, da was ne metser, en 's zondougs-achternoens of 's ouves ging die in 't veld wândelen. En die mens die dronk nie; die hiëten Boumans. En op ne zekeren kiër kwam die op nen akker gewândeld en die wândelden dor âlt mor rond, die was van den afgeliëden. En die ging âlt mor rond. Hij ee lang rond dien akker gewândeld zulle.

(H.V.S., 43 j., havenarbeider, Haasdonk).

84/ Door de Elf geleid te Vrasene.

Ik hê nog nekir van den elf geliët geweest in Vraosen; ik kwam aon nen akker en ik ging er op en ik aon 't gaone. 'k Zegge: 'k zal d'r gitter overspringen over de gracht, die was daor smâlst, en ik kost nie. En twië, drij kiëren om en weer gegaone en tan iëst bekenden 'k mij en 'k was vèr va mijnen weg af zulle!

(E.V.G., 74 j., dagloner, Vrasene).

85/ Door de Alf geleid.

Van den âlf geliët; ik hên da nekir tegengekommen; da was in Vraosen. Ik versukkelden op 'n stuk lând — ik verkiërdne ten nog — en lik liep azuë over 'n huëpken zouvel en ik begost te rijen, uren en uren aon 'n stik. Da was tsouves, ik ree van twelf uur tot drij uur 's mergens en 'k most mor ne kilometer of vijfve verre rijen en 't zwiët da liep va mijn lijf.

(A.H., 66 j., landbouwer, Verrebroek).

VIII. MAAR

86/ Alle Nachten « van de Maar bereen ».

Hendri Kusters, die was opgekwiekt inne Puivaalde, bij Van Den Brânden, in 't Paolingsgat. En die sliep — die kiët stout er nog, he — en die sliep in die kiët; en as die tsouves ging sloupen war, en as die azuë 'n kortier in zijn bedde lag, ten kwam da op die planché af. Tok, tok, tok; tot ao zijn bedde en in iëne kiër: poef, en da was waal twiëhonderd kilo da op zij lijf lag. En ten lag hij dor nen tijt en ten ging da stillekes aon weg van hem af, da verlost en âltijd. En azuë eet hij daor zeker drij weken gesloupen en ten dierf hij niemier gou sloupen, alle nâchten wier hij azuë van de maor bereen.

(L.V.P., 80 j., handelaar, Sint-Pauwels).

87/ De Paarden-maar.

Ons peird da ston in de stâl — da was 't broufste peirdjen damme ooit gat hèn — en tussen aalf en twaalf uren 's nachts begon da te kloppen, te smijten en te schriën. En zeg mij vaodre: « Gou nekir kijken in de stâl mee de lânteirne, ». En wij gingen kijken in de stâl en die biëste was zu benaud, die zou in ons gekreupen hènne. Wij gingen terug in huis en hij weer aon 't slougen en aon 't smijten dânt vriëd war. En da duurden azuë vijf, zes dougen en wij bleven âlle nachten opzitten zulle. Mor tan da nekir, op onzen hof stond er ne grüeten noteleire, aon ne noteleire gebonnen en tan dee die biëste niets nie miër. Mor as we da terug in de stâl zetten, was da 't zaalfde.

En ik en mijn broere — 'k zal 't nooit vergeten — ik en onzen Cyriel, wij gingen nor Dërremonde nor de paoters. En die vrogen ons uite en die lachten iëst wa, en die zeen tegen ons — 't was ne paoter die 'k kendne, ik oo d'r âl ne kiër of drij, viere bij geweest; awaal zeet hij: « Ik zal ou 'n relikwie geven en da moede in de stâl hângen en alle ouvenden moede 't Sint Jans-evangelie lezen ». En wij da heiligdommeken in de stâl gehângen, boven de deure, 't hângt er nog in 'n blikken duëksen.

Da's echt gebeurd zulle! En wij deeme ons negen dougen uite en 's ouves achter de paoternoster, da was ten alle ouvenden ne paoternoster te lezen, ten leesden wij amaal 't Sint Jans-evangelie. En da hêmme wij nooit nemiër gelaoten en die peirdemaor ee nooit nemiër in onze stâl geweest. En da's echt gebeurd zulle.

(E.V.S., 78 j., herbergierster, De Klinge (Meerdonk)).

88/ « Van de Maar bereen ».

'k Heb euk huëren zeggen dat de schouper bij ons in ons gebuurte, de oun hërder, die ou nekiër ne giële nâcht rond iën klein akkerken gegaone en d'r was nieverst giënen uitweg aone, giënen uitweg aon te vinnen. Azuë was die van de maor bereen.

(F.V.Bu., 43 j., winkelier, Sint-Niklaas).

89/ « Van de Maan bereen ».

Ik en Lowie, he, wij gingen om stouken, in den iësten oorlog was da; en we drogen die stouken en in iënen kiër, 'k zal 't noot vergeten, verbij Brieltjes waren wij gedomme van ons plek! En de straot nie vinnen, âltijd mor rond blijven gaone. Wij oume aalk ne stouk of zes; en Fiel en Fons die waren veur ons; en wij geroukten van ons plek. Da was twië uren 's nachts en da was achter Brieltjes, azuë van de maon bereen!

(S.B., 85 j., landbouwer, Tielrode).

90/ Middel om de Maar te verdrijven.

Ik ging 's ouves nekir sloupen — da is 'n jaor of dertig of wa miër leen — en tot twelf of iën uren kostek ik giënen weg. Uit mijn bedde willen en d'r nie uit keunen. En da ging dan over en dan mostek ik

mijn kloefen of sloefen op 'n kruis onder 't bedde zetten om nie miër van de moar bereen te wurren.

(E.V.S., 78 j., herbergierster, De Klinge (Meerdonk)).

91/ Boerenknecht « van de Maar bereen ».

Ik lag in mijn bed; en d'r viel iets op mij en ik kon nie weg! En die hiel mijn polsen vast en ik begon herd te roepen; da miënden ik, mor da was nie waor! En onze koeter kwam thuis in de schure — we sliepen ten in de schure — en die sprak tegen mij en opiëns was da gedaon; mor da was van de maor bereen dak ik was, he!

(E.O., 84 j., landbouwer, Kallo).

92/ Door de Maar tot in Gent gesukkeld.

Ik hên iës geweten van nen ouden die in ons straot weunden; en die was van de maor bereen. Ten hên ze die terug van Gent moeten haolen, die was tot in Gent gesukkeld en van niets weten, zulle!

(F.V.Bu., 43 j., winkelier, Sint-Niklaas).

IX. STALKAARS

93/ Stalkaars in het Westen.

't Giën dak nou gou zeggen, a da's in de tsetig jaor leen. Mij gruëtmoedre die was bij ons enne die was euk nogal 'n soort bijgeluëvig en da was âlt van stâlkeisen of da schilden nie vele. Op ne zekeren dag, a ze waer nekir buiten gegaone, « Toe », zeg ze, « toe Leontine, kom nekir hiere, d'r zit daor neweer 'n stâlkeise ». Natuurlijk, ik wipten mij euk achter 't gat. 'k Zaeg 'k gitter in 't westen 'n gruëte sterre. A, 'k moukten mij daor euk schou van, 'k schoot mij verdrom in huis. Mij moedre schiktene 't is onnuëzelheid; alè, ze bleef toch nog wa buiten stou kijken. En as ze binnenkwam, ten zee ze dam aordige mensen waren, damme niets wilden geluëven, data natuurlijk was, die stâlkeisen, en data euk iets was da kao kost. Mor tsoovens, as ik most gou sloupen, 't was 't zaalfde lieken ma Pee zulle: Peu kreup in zijn bedde nie zulle, hij was euk g'attakeerd.

(P.S., 69 j., landbouwer, Lokeren).

94/ Brandende Kaarsen in het Veld.

As 'k mee mij moeder uit de Melsenstrout kwan, waor da nou Van Laor weunt, tan zagen we dor tien keisen brannen in ne put, achter Bogaors was da. En ik was nog mor 'n jour of twelf aed en mij moeder zegt: « Pak mijne veuscheut vast! » En ik mij vastgepakt ao mij moedre, die ou âlt heiligdom bij, en die keisen gingen uit zulle as we dor aokwamen!

(J.D.B., 74 j., landbouwer, Haasdonk (Kruibeke)).

95/ Vuurmaai draaide rond een Boerderij.

As ik klei ware, was ik bij Celis. En die mensen die daor zuust nef-

fens weundne die oon 's nâchts zuë, zuë benaed geweest, 'n viermaot oot er âlt mor rond gedraoid. Ik weunden daor zuust neffens en die mensen vertelden mij da tan; daarmee weet 'k da zuë goed.

(S.B., 85 j., landbouwer, Tielrode).

96/ Stalkaarsen hebben geen Betekenis.

Vroeger kwamen d'r euk vele van die stâlkeisen; dan ze stâlkeisen zagen; dat die op 't waoter kwamen, war. En hier zage z' 'n stâlkeise, gitter zage z' 'n stâlkeise. Mor da ou giën betiëkenis zulle, da was 'n stâlkeise en wa dant was, da weet niemand nie, want da ou giën betiëkenis. Mor da was overâl, daor eed 'n stâlkeis geweest, daor eed 'n stâlkeis geweest; mor da ou giën betiëkenis, he.

(L.V.P., 80 j., handelaar, Sint-Pauwels).

97/ Stalkaars boven een Meers.

As ik tsoovens laot nor huis kwame, kwam ik daor aon die meis gegaone, he. En dor was d'r 'n stâlkeise en die draoden âltijd rond die meis. Mor ik ou nie veel tijd van te wachten zulle, ik schote mij de dreef in en recht mijn bedde inne.

(A.B., 74 j., handelaar, Daknam).

(Wordt voortgezet)

Personalia

Stadsarchivaris Dr H. NOWE gepensionneerd.

Konservator J. BOES benoemd tot stadsarchivaris.

Stadsarchivaris Dr H. Nowé, beheerder van onze bond, ging op 1 augustus il. op rust, na een lange en zeer actieve loopbaan. We wensen hem nog vele jaren vreedzaam en gelukkig leven. We hopen dat hij ons verder zijn gewaardeerde medewerking zal verlenen en dat hij ons nog, zoals vroeger, met raad en daad zal blijven bijstaan.

Onze toegewijde konservator, de heer Julien Boes, adjunct-archivaris, werd tot stadsarchivaris benoemd. We wensen hem hartelijk geluk met deze aanstelling, die hem zeker toekwam. Door zijn grote bekwaamheid, zijn dienstvaardigheid en zijn onverdroten activiteit is hij stellig de geschikte persoon om Dr H. Nowé op te volgen. Wij hopen dat hij als konservator van het Folklore-museum binnenkort de verwezenlijking moge zien van zijn levensdroom, nl. het onderbrengen van de rijke verzamelingen van het Museum in het nieuwe en passende lokaal van het herstelde Kinderen Alijnshospitaal, waar ze meer tot hun recht zullen komen.

Aan beiden wensen wij nogmaals « ad multos annos » !

HET BESTUUR.

Koninklijke Belgische Kommissie voor Volkskunde.

In het Staatsblad van 26 juli 1957 verscheen het Koninklijk Besluit van 5 juni 1957, houdende benoeming van de leden van de Koninklijke Belgische Kommissie voor Volkskunde, ingesteld bij Kon. Besluit van 23 november 1956.

Werden benoemd tot lid van de Vlaamse afdeling van deze Kommissie :
 De heren :
 Collaer, Paul, eredirekteur van de Vlaamse muziekkuitzendingen bij het N.I.R. te Brussel;
 De Keyser, Paul, hoogleraar aan de Rijksuniversiteit te Gent;
 De Meyer, Maurits, folklorist, lid van de redaktie van Volkskunde, te Wilrijk;
 Foncke, Robert, lid van de Kon. Vl. Akademie voor Taal- en Letterkunde, hoogleraar aan de Rijksuniversiteit te Gent;
 Hofman, Huig, voorzitter van de Volksdanscentrale voor Vlaanderen;
 Jamar, Hendrik, folklorist te Oostham;
 Z. Eerw. Heer Nuyts, Jozef, folklorist te Turnhout;
 Peeters, Karel-C., stadssekretaris te Antwerpen, lektor aan de Universiteit te Leuven;
 Pieters, Jules, folklorist te Serskamp;
 Strubbe, Egied, lid van de Kon. Vlaamse Akademie, hoogleraar aan de Rijksuniversiteit te Gent;
 Van Es, Fernand, voorzitter van de Bond der Oostvlaamse Folkloristen;
 Van Kenhove, Richard, folklorist te Gent;
 Van Tichelen, Fritz, leider der Vlaamse Jeugduitzeningen bij het N.I.R. te Brussel;
 Verbesselt, Jan, Konservator bij de Kon. Musea voor Kunst en Geschiedenis te Brussel;
 Weyns, Jozef, Konservator van het Provinciaal Openluchtmuseum te Bokrijk (Limburg).

In Memoriam

HENRI VAN DAELE.

(Gent 1877-1957).

Op 16 juli jl. overleed ons medelid Henri Van Daele, de bekende toneelschrijver en akteur. Hij was geboren te Gent op 5 januari 1877. « Arietje » van Daele kende door en door de Gentse volksziel, die hij dan ook meesterlijk heeft uitgebeeld in meer dan 100 toneelstukken met volkse inslag. Ook buiten Gent, in gans het Vlaamse land en zelfs in Nederland, kenden zijn humoristische stukken een groot succes.

Wij bieden zijn diepbeproefde echtgenote en zijn familieleden onze innigste deelneming aan. Hij ruste in vrede!

HET BESTUUR.

ERRATA.

In n° 4, 32^e jg. (1957) van « Oostvl. Zanten » zijn enige storende zettouten geslopen.

Men leze : op blz. 107, 16^e regel : « ruie » i.p.v. « ruzie »;
 op blz. 112, 16^e regel : dagen i.p.v. dragen (studiedagen);
 op blz. 117, 36^e regel : grimmige i.p.v. grinnige.

Men vulle in op blz. 115, regel 21 : blz. 61.

HET MUSEUM VOOR FOLKLORE TE GENT.

Het Museum voor Folklore werd gesticht door de Bond der Oostvlaamse Folkloristen op 16 juli 1927 in de lokalen van het voormalig Museum voor Oudheden, Lange Steenstraat, 14, gewezen kerk van de Geschoeide Carmelieten (Onze-Lieve-Vrouwebroeders), wier klooster afgeschaft werd in 1797.

Het Museum voor Folklore werd overgenomen door de Stad Gent, bij besluit van de gemeenteraad d.d. 27 september 1931 en werd geplaatst onder het toezicht van een Kommissie bestaande uit vertegenwoordigers van het Stadsbestuur en van de Bond.

Deze Kommissie bestaat uit: Prof. Dr De Keyser, voorzitter, R. Van Kenhove, ondervoorzitter, M. Broeckhove, sekretaris, Drs L. Hoste, penningmeester, de heren F. Van Es, Pr. Luyckx, schepen der stad, Mr. A. De Decker, advocaat en gemeenteraadslid, Dr O. Van Hauwaert, Ing. Haeck, Dr H. Nowé, G. Celis, Drs M. Daem, J. Pieters, R. Depoorter, J. De Raedt, M. Van Wesemael, Lic. R. Van der Linden, leden. Konservator van het Museum: J. Boes, archivaris van de Stad.

Doel van het Museum: Verzamelen, inventariseren en uitstellen van alle stoffelijke getuigen van het Oostvlaamse Volksleven van vroeger en nu.

De voorwerpen, dokumenten en inlichtingen betreffende het volksleven hebben betrekking op de woning, het meubilair, de huishoudelijke inrichting, de voeding, de volkskleding, de vervoermiddelen, de verlichting, het straat- en marktlevens, de volkstypen, de familietradities en -gebruiken van aan de geboorte tot aan het graf, de ambachten met de traditionele werktuigen en het alain, de volksfeesten en -spelen en andere ontspanningen, het volksgehoof, het sociale leven, de volkskennis en volksgeneeskunde, de volksletterkunde en de volkskunst.

De Kommissie zoekt zoveel mogelijk voorwerpen en dokumenten betreffende het volksleven van de ondergang en de vernieling te redden door ze veilig op te bergen, te klasseren, te onderhouden, te inventariseren en voor het publiek aantrekkelijk uit te stellen. Ze houdt zich dan ook ten zeerste aanbevolen voor afstand of schenking, zelfs in bruikleen, van voorwerpen en dokumenten. Ze koopt ook voorwerpen aan en laat die zelfs afhaken aan huis. Beleeft verzoek te schrijven aan het adres van de Konservator: J. Boes, Abrahamstraat, 11, Gent, Telefoon n^r 25.32.53, of aan de sekretaris der Kommissie: M. Broeckhove, Oscar De Gruyterstraat, 34, Gent.

DE BOND DER OOSTVLAAMSE FOLKLORISTEN.

De Bond ondersteunt het Museum voor Folklore.

Hij geeft sedert 1926 een tweemaandelijks tijdschrift uit: **Oostvlaamse Zanten**, en sedert 1957 de **Mededelingen van de Dienst voor Folkloristische Opzoeken**. Hij geeft ook afzonderlijke **Bijdragen** uit.

Samen met de Museumkommissie richt hij kosteloze openbare voordrachten, tentoonstellingen en folkloristische prijskampen in, alsook de tweejaarlijkse wedstrijden van het Alfons De Cock-fonds.

Samen met de Kommissie voor Kulturele Aangelegenheden van het Provinciaal Bestuur richt hij insgelijks « Enkwesten » over folkloristische verschijnselen van de provincie Oost-Vlaanderen in.

De bibliotheek en het archief van de Bond en van het Museum voor Folklore zijn gevestigd in afzonderlijke lokalen van het Stadsarchief, Abrahamstraat, 13.

Lid worden van de Bond is: daadwerkelijk medewerken aan de verrijking van het Museum voor Folklore; door het in het lidmaatschap begrepen abonnementsgeld op de hoogte blijven van de studie van de folklore in 't algemeen en van het Oostvlaamse volksleven in 't bijzonder; de eigen kennis en de zaak van de volksoopvoeding dienen; een daad van ware vaderlandsliefde en van Vlaamse solidariteit stellen.

Voordrachten, tentoonstellingen en museum zijn op vertoon van de lidkaart gratis toegankelijk voor de leden. Men storte 100 fr. op postrekening n° 96946.

Bestuur van de Bond: Ere-voorzitter: Prof. Dr P. De Keyser. Voorzitter: F. Van Es. Ondervoorzitters: G. Celis en J. Pieters, Sekretaris: M. Broeckhove. Penningmeester: R. Depoorter. Archivaris-bibliotekaris: M. Van Wesemael.

Leden: Dr Nowé, J. Boes, Drs L. Hoste, Drs M. Daem, J. De Raedt, Lic. R. Van der Linden, Pr. Luyckx.

Redactie van Oostvlaamse Zanten: Hoofdredakteur: F. Van Es, Désiré De Wolfstraat, 3, Aalst. Redaktieleden: Drs M. Daem en J. Boes.

Museum voor Folklore: Konservator: J. Boes. Adjunkt: aspirant of navorser.

Aankoopkommissie: Prof. Dr P. De Keyser, R. Van Kenhove, M. Van Wesemael, J. Boes, Drs L. Hoste.

Dienst voor Folkloristische Opzoeken (Foto-, fono- en cinematografische dokumentatie): Prof. Dr P. De Keyser, F. Van Es, M. Van Wesemael, J. Boes, J. Pieters, Drs M. Daem, Lic. R. Van der Linden en M. Broeckhove, sekretaris.